

Toto je předběžná a zkrácená verze analýzy, určená pro potřeby tiskové konference, jako podklad pro média. Finální výzkumná zpráva bude vydána během jara 2016.

České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách

analýza dotazníkového šetření

Realizátorem výzkumu je
Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z.s.
v rámci projektu financovaného ILGA-Europe

Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z.s. (také PROUD)
je organizace zabývající se osvětovou, vzdělávací, expertní a lobbingsovou činností v oblasti práv, sociálního postavení a každodenního života tzv. LGBT (lesbických, gay, bisexuálních a trans) osob s vizí společnosti, kde sexuální orientace či genderová identita nemají vliv (obzvláště ten negativní) na kvalitu života.

Základní informace o výzkumu

Analyzovaný dotazník byl distribuovaný v online podobě po sociálních sítích a internetu, podpořený cílenou kampaní motivující k vyplnění. Dotazník obsahoval 29 otázek, které směřovaly ke zjištění postojů žáků/yní k LGBT lidem a zkušeností s homofobním obtěžováním v prostředí školy. Na koncipování dotazníku se podíleli především psychologka doc. Irena Smetáčková (z PedF UK v Praze), sociolog mgr. Zdeněk Sloboda (z FF UP v Olomouci) a mgr. Lada Hajdíková coby koordinátorka projektu.

Dotazník byl určen pro žáky/ně 8. a 9. tříd základních škol, studující všech středních škol a také pro ty, kdo střední školu dokončili v uplynulém roce. Do analýzy proto byli zahrnuti pouze **mladí lidé ve věku 14–23 let**, kteří vyplnili dotazník celý nebo alespoň téměř celý (vynechali odpovědi tam, kde jim odpověď pravděpodobně nebyla příjemná nebo si neuměli vybrat, takových případů však bylo minimum). Takto zúžený vzorek tvořilo celkem **1314 respondentů/ek** – všechny níže uvedené údaje se vztahují k tomuto souboru. Podrobnější popis vzorku se nachází na konci této analýzy.

Platforma
pro rovnoprávnost,
uznání a diverzitu

PROUD

1. Výroky o LGBT

Část dotazníku byla zaměřena na otázky zjišťující postoje k lesbám, gayům, bisexuálním a transsexuálním lidem.

Postoje respondentů/ek ke gayům a lesbám se ukázaly jako většinou pozitivní či tolerantní. Jen minimum respondentů/ek mělo chuť těmto osobám nějak ublížit, mělo z nich strach nebo se domnívalo, že jsou nebezpeční. Ještě tolerantnější byli respondenti k bisexuálům, ti jim „vadili“ o něco méně. **Přesto se část respondentů vyjádřila, že se ve společnosti gayů a leseb necítí dobře a že se k nim nechová stejně jako k heterosexuálům (průměrně okolo 10 % dotazovaných). Největší obavy a antipatie však u respondentů jednoznačně vzbuzovali transsexuální lidé – celá čtvrtina dotázaných by se v jejich společnosti necítila dobře a jedna pětina se domnívala, že nejsou stejní jako ostatní lidé.**

Míra obav a antipatií byla stejná jak u respondentů/ek, kteří neznají žádnou LGBT osobu, tak u těch, kteří mají s LGBT osobní zkušenost. **Nejméně tolerantní byli z hlediska názorů na LGBT lidi heterosexuální chlapci – ve většině negativních postojů** („tito lidé jsou nebezpeční“, „nejsou stejní jako ostatní“, „mám chuť jim ublížit“, „jejich společnost mi není příjemná“, „nechovám se k nim stejně jako k heterosexuálům“, „takto orientovaného kamaráda či kamarádku bych přestal vídat“) výrazně převyšovali procento podobných názorů u ostatních skupin respondentů (heterosexuálních dívek, gayů, leseb...). Jen namátkou: téměř polovina heterosexuálních chlapců by se necítla příjemně v přítomnosti gaye, více než pětina nepovažuje bisexualitu za vrozenou (a tedy „nezaviněnou“) a tyto osoby podle nich nejsou stejné jako ostatní lidé. **Čtvrtina heterosexuálních chlapců by zavrhla kamaráda, pokud by byl „trans“, a více než polovina (59 %) považuje jejich společnost za nepříjemnou**, zatímco u ostatních skupin se podíl tohoto názoru pohyboval v rozmezí 20 a 30 %, tedy poloviční.

Při tvorbě těchto skupin byly nejvíce určujícími (tedy respondenty dělicími) otázky na vztah k transsexuálům a postoje k ne/vrozenosti homosexuální orientace. Zásadním „rozdělovníkem“ respondentů do jednotlivých skupin se ukázalo být jejich vnímání sama sebe.

Výraznou roli v názorech hrála i osobní znalost LGBT osob. Ti, kdo někoho takového znali, patřili názorově spíše do „tolerantních“ skupin. Naopak ti respondenti, kteří mezi známými a přáteli nikoho LGBT neměli, zaujímali výrazně častěji názory netolerantní, případně názor, že LGBT není vrozené. Naopak věk respondentů v názorech na LGBT roli nehrál.

Kromě hodnocení výroků o LGBT lidech mohli respondenti/ky svůj postoj k lesbám, gayům, transsexuálním a bisexuálním osobám ohodnotit přímo na škále „rozhodně pozitivní“ až „rozhodně negativní“. K lesbám, gayům a bisexuálům vyjádřily rozhodně či spíše pozitivní vztah celé tři čtvrtiny respondentů. Velká část zbylé třetiny zaujímala postoj neutrální, ryze negativní vztah k nim mělo jen asi 5 %. **U trans osob byla ale situace odlišná – pozitivní postoj k nim mělo jen 55 % dotázaných. Čtvrtina je vnímala neutrálně, plných 19 % k nim však zaujalo postoj negativní.**

Napříč otázkami byla patrná poměrně silná korelace – to znamená, že respondenti byli ve svých odpovědích konzistentní a stejně (ať už negativně či pozitivně) většinou hodnotili jak gaye, tak i lesby, bisexuály a transsexuály.

2. Sdílení prostoru s LGBT

Poměrně vysoká míra tolerance vůči LGBT osobám ze strany respondentů/ek se projevila při odpovědích na sérii otázek (inspirovaných tzv. škálou sociální distance), zda by jim nevadilo chodit s takto orientovanými osobami do školy, do třídy nebo s nimi sedět v lavici. U gayů by jejich přítomnost ve škole vadila 3 % respondentů, do třídy by je nechtělo 6 % a do lavice 10 %. Lesby by ve škole nechtěly 2 %, ve třídě 4 % a v lavici 8 %. Bisexuálové ve škole by vadili 3 % respondentů, ve třídě 4 %, v lavici 8 %.

V souladu s výše uvedenými negativními postoji k trans osobám ale respondenti/ky projevili i výrazně menší míru ochoty sdílet s těmito lidmi prostor – ve škole by vadili 10 % dotázaných, ve třídě 14 % a v lavici by je nechtělo 23 %.

Ač jsou to čísla nízká, je zřejmá míra nárůstu neochoty, čím „blíže“ by respondentovi/respondentce LGBT osoba byla. Ve výsledcích se projevovала silná korelace u otázek (resp. odpovědí) zaměřených na jednotlivé příslušníky spektra LGBT – to znamená, že ti, komu nevadili např. gayové ve škole, by je výrazně častěji přijali i ve třídě a ve vlastní lavici. Napříč LGBT spektrem tato korelace ale tak silná nebyla (tj. neplatilo vždy, že ti, kdo by přijali gaye ve škole, by akceptovali i lesbu v lavici).

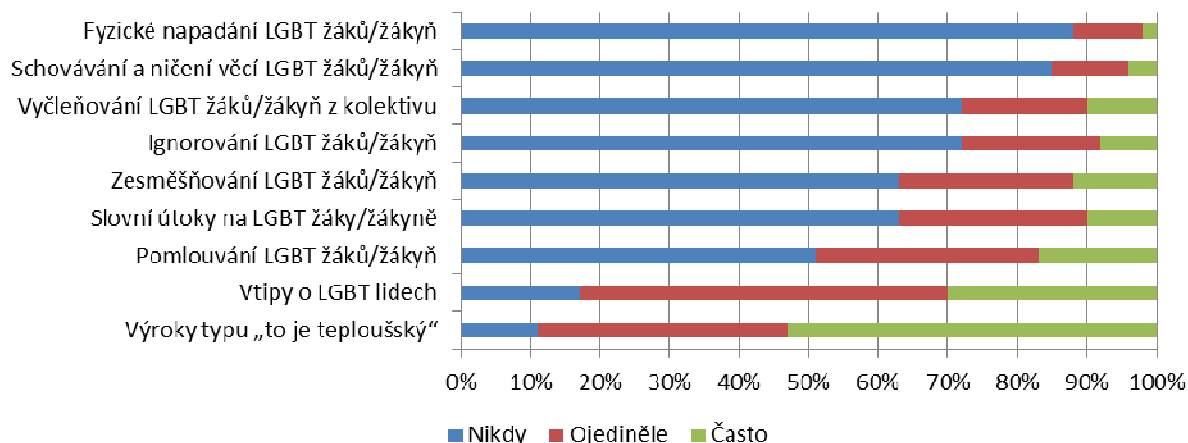
3. Slovní a fyzické útoky na LGBT

Část dotazníku byla zaměřena na to, zda se respondenti/ky – mladí lidé mezi 14–23 lety – během posledního roku setkali s různými druhy napadání či útoků (slovní či fyzické útoky, vtipy, vyčleňování někoho z kolektivu ap.) na osoby s LGBT orientací.

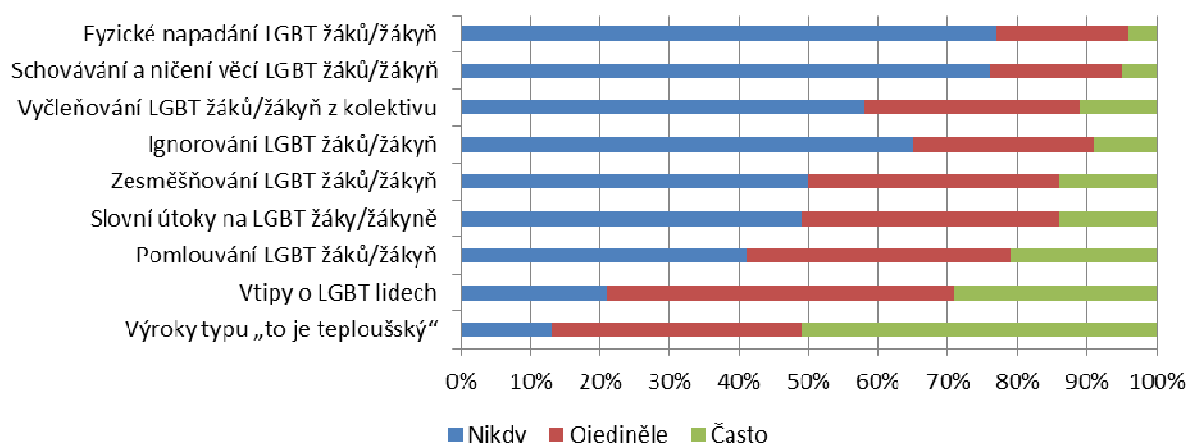
Velká část respondentů/ek v posledním roce osobně ani zprostředkovaně (např. z vyprávění kamarádů či spolužáků) nezaznamenala, že by byl někdo v jejich okolí kvůli své LGBT orientaci fyzicky napadán, nebo že by mu někdo například ničil osobní věci, ovšem je nutné dodat, že několik (nezanedbatelná část) respondentů/ek se s těmito situacemi setkalo. Zprostředkovaná zkušenost se zesměšňováním, pomlouváním a nadávkami LGBT osobám ale nijak výjimečná nebyla. Vlastní, přímou zkušenost pak měla většina respondentů/ek s vyprávěním vtipů o LGBT lidech. Polovina respondentů/ek je slyšela ojedinele, čtvrtina často. Velmi často se respondenti/ky setkávali (osobně i zprostředkovaně) také s používáním výroků jako „to je teploušský“ – polovina je zaznamenávala často, třetina ojedinele.

Podrobněji viz následující grafy (ty také ukazují, že výše popsaná situace není až tak idylická):

Osobní zkušenost s napadáním LGBT osob

Zprostředkovaná zkušenost s napadáním LGBT osob

Ukázalo se, že obecně mají se všemi typy napadání či zesměšňování LGBT osob větší osobní i zprostředkovanou zkušenost ty osoby, které se jako LGBT samy identifikují – heterosexuální chlapani a dívky měli s těmito situacemi mnohem menší zkušenosti. To se dá pravděpodobně vysvětlit tím, že LGBT lidé jsou na takové situace a události citlivější, více si jich všimají, případně informace o nich sami aktivně vyhledávají.

Pouze 50 osob (4 %) ze všech respondentů uvedlo, že nemá žádnou osobní zkušenost s žádným z uvedených slovních či fyzických útoků (včetně vtipů, pomluv atd.) na LGBT osoby. Z nich pak jen 16 (1 %) nemělo ani žádnou zprostředkovanou zkušenost s těmito útoky. Drtivá většina dotázaných mladých lidí tedy přímo či zprostředkovaně zažila nějakou situaci, v níž byly LGBT osoby napadány nebo se staly terčem posměchu.

Útoky byly nejčastěji namířeny proti spolužákovi (358 případů, 27 %), proti respondentovi samotnému (234 případů, 18 %) či proti spolužačce (194, 15 %). 47 respondentů/ek (4 %) uvedlo, že má zkušenost i se situací, kdy byl kvůli své orientaci napadán vyučující. V případě útoků na spolužáky vnímaly tuto situaci častěji dívky než chlapani. Respondenti/ky ale

zmiňovali i to, že vtipy či homofobní výroky, které zaznamenali, nesměřovaly na nikoho konkrétního – zesměšňovaly LGBT komunitu obecně nebo sloužily pro pobavení party, případně si ze sebe dělaly legraci samy LGBT osoby.

Byly-li útoky namířeny proti respondentovi, šlo většinou o gaye (36 %), lesbu (22 %) či bisexuální dívku (19 %), a to o studenty či studentky SOŠ (40 %), gymnázia (39 %) či základní školy (13 %). Celkově mířily takové útoky o něco častěji na ty, kteří se identifikují jako chlapci.

Nejčastějším důvodem takových situací (slovního či fyzického napadání, posměchu ap.) byla homosexualita spolužáka či spolužačky (46 %), případně fakt, že se daný spolužák nebo spolužačka nechovali jako „typický chlapec“ nebo „typická dívka“ (42 %), respondenti/ky jako důvod uváděli i vlastní homosexualitu či bisexualitu.

4. Vtipy, urážky a zesměšňování LGBT osob ze strany vyučujících

Pozitivním zjištěním je, že tři čtvrtiny respondentů/ek se nikdy nesetkaly se zesměšňováním konkrétního spolužáka/žákyně, ignorováním problematických situací LGBT spolužáků/žákyň a popíráním jejich existence ze strany učitele a že učitelé více než poloviny respondentů/ek (57 %) nikdy nepoužili LGBT označení jako nadávku a ani s vtipy o LGBT se ze strany učitelů nikdy nesetkala necelá polovina vzorku (46 %).

Na druhou stranu ale pětina respondentů/ek slýchala z úst učitelů nadávky ve formě označení LGBT často a 7–8 % respondentů zažívalo často situace, při nichž byla učiteli popírána existence LGBT lidí nebo byla přehlížena jejich problémová situace ve společnosti. 6 % respondentů/ek také ve třídě často zažívalo zesměšňování LGBT spolužáka/žákyně učitelem. Tato čísla, přestože nejsou vysoká, rozhodně nejsou zanedbatelná – v absolutních číslech se jedná u každého z případů o zhruba 80–100 mladých lidí s negativními zkušenostmi s chováním vyučujících. Tato situace se přitom neomezuje jen na jeden typ školy, výsledky jsou podobné pro žáky základních škol, učilišť, odborných škol i gymnázií. Ani poměr dívek a chlapců ve třídě nehraje v chování vyučujících roli.

5. Shrnutí

Dotazník vyplnilo celkem 1314 mladých lidí z cílové skupiny (žáci 8. a 9. tříd ZŠ, studenti/ky středních škol a jejich čerství absolventi). Již v tomto mladém věku 14–23 let se nezanedbatelná část respondentů identifikovala jako homosexuální, bisexuální či transsexuální – celkem tvořili 43 % dotázaných (což mohlo být částečně ovlivněno způsobem sběru dat).

Respondenti/ky se velmi dobře orientovali ve významech pojmů homosexuál (gay, lesba), bisexuál i transsexuál, přestože u toho posledního častěji tápali – jistých si tu bylo 85 % osob, dalších 13 % význam tohoto slova tušilo alespoň přibližně. Většina z dotazovaných někoho LGBT osobně znala (88 %), což v dobré znalosti pojmů pravděpodobně hrálo roli.

Tři čtvrtiny respondentů/ek označily svůj vztah k lesbám, gayům a bisexuálům za pozitivní, vyloženě negativně se k nim stavělo jen 5 % dotázaných mladých lidí. Méně pozitivně byli vnímáni transsexuální lidé, tam se počet kladných postojů snížil na 55 % a negativně se na ně dívala celá pětina respondentů/ek.

Podobné výsledky přinesl i rozbor hodnocení různých výroků o LGBT osobách („mám z nich strach“, „jsou stejní jako ostatní“, „jejich orientace je vrozená, nemůžou za ni“ atd.). Lesby, gayové a bisexuálové byli vnímáni poměrně kladně, zatímco transsexuálové byli výrazně častěji označováni jako odlišní a jejich společnost jako nepříjemná. To se projevilo i v neochotě sdílet s transsexuály stejnou školu, třídu či školní lavici – odmítavý postoj respondentů v těchto situacích byl výrazně vyšší než v případě leseb, gayů a bisexuálů.

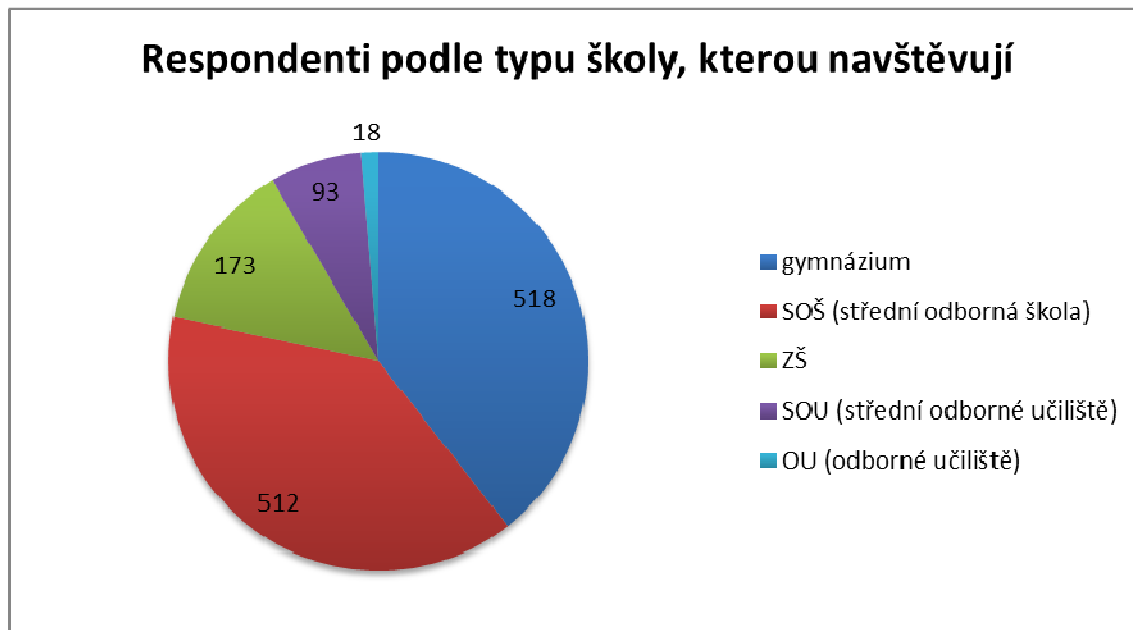
Velkou roli při utváření názorů na LGBT osoby hrálo u respondentů/ek to, zda někoho takového osobně znali. Pokud ano, spadali spíše do názorově tolerantní skupiny. Vliv měla i sebeidentifikace respondentů/ek – **nejméně tolerantní skupinou byli heterosexuální chlapci.**

Z dotazů na zkušenost s útoky na LGBT, jejich zesměšňováním či slovním napadáním vyplynulo, že fyzické ataky a ničení věcí jsou na školách respondentů/ek spíše ojedinělé. Naopak slovní narážky, zesměšňování a pomluvy nejsou mezi dotázanými mladými lidmi výjimkou, nejčastější jsou pak vtipy o LGBT či používání hodnotících výrazů jako „to je teploušský“. Obecně mají s takovými typy útoků, urážek a napadání osobní i zprostředkovanou zkušenost samy LGBT osoby – pravděpodobně proto, že se o tyto situace zajímají a jsou na ně citlivější. „Oběti“ jsou často napadány pro svou homosexualitu nebo proto, že se nechovají jako „typický“ chlapec či dívka.

Poněkud alarmujícím zjištěním je fakt, že někteří respondenti/ky zaznamenali na svých školách urážky, zesměšňování atd. LGBT osob ze strany vyučujících. Byť v procentuálním vyjádření nejde o velký počet případů (tuto zkušenost mělo jen 6–8 % respondentů/ek), rozhodně se nejedná o zanedbatelný jev.

Doplnění: Popis vzorku

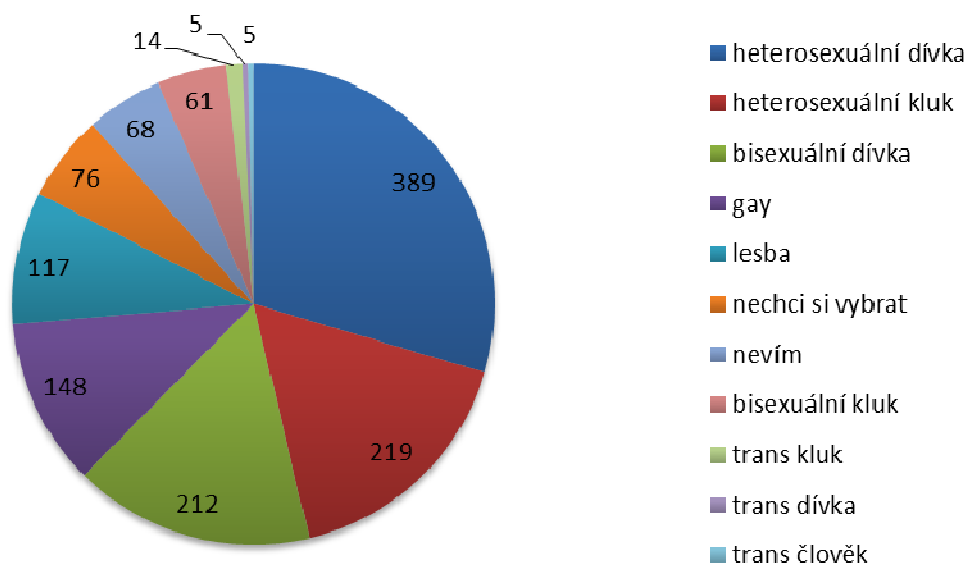
Respondentům/kám bylo v průměru 17 let, mladí lidé mezi 15 a 18 lety tvořili dohromady tři čtvrtiny vzorku. Většina z nich navštěvovala střední odbornou školu či gymnázium (obě skupiny měly podíl 39 %, dohromady tedy šlo o čtyři pětiny vzorku), třetí nejpočetnější skupinou byli žáci základních škol (13 %). Žáci SOU se vyskytli v 7 % případů, minimum bylo žáků odborných učilišť.

Nejvíce odpovědí přišlo od mladých lidí z Prahy (15 %), Plzeňského a Olomouckého kraje (10 %) a z krajů Jihomoravského (9 %) a Moravskoslezského (8 %). Nejčastěji šlo o studující z velkých měst (80 000 až 999 000 obyvatel, 24 %) a z měst od 5 000 do 15 000 obyvatel (21 %), naopak minimum bylo respondentů studujících v obcích do 5 000 obyvatel (9 %).

Z hlediska sexuální a genderové identifikace se téměř z poloviny jednalo o heterosexuální dívky (30 %) a chlapce (17 %), velmi často se ale respondentky identifikovaly i jako bisexuální dívky (16 %). Gayů bylo ve vzorku 11 %, leseb 9 %. Bisexuálních chlapců bylo velmi málo (5 %), dotazník vyplnilo i několik trans chlapců (14, tj. 1%), trans dívek (5) a osob identifikujících se jako trans (bez určení genderu/pohlaví). Pět procent osob nevědělo, jak se identifikovat, zhruba stejný počet lidí odmítl na otázku odpovědět (viz přehledněji následující graf).

Vnímání respondentů sebe sama

Ač jednoznačně nejde o reprezentativní vzorek populace osob příslušného věku, svojí různorodostí (co se týká studovaných škol, velikosti sídla, geografického rozložení a genderu) a počtem participantů/participantek je možné data vnímat jako mající nezanedbatelnou vypovídací hodnotu.